

Vid frigivningen

Själva frigivningsdagen och de första dagarna i frihet är en kritisk period för återfall i brott.

Det är därför viktigt med en noggrann planering med beredskap för att möta risk-situationer.

En strukturerad frigivningsutredning skall göras och där det framgår vilka behov som måste tillgodoses av andra huvudmän. Dokumentation skall också möjliggöra utvärdering av planen. Planen skall också omfatta övervakningsåret. Denna planering görs av kriminalvården och skall ske i samråd med berörda huvudmän.

En lekmanövervakare som haft regelbunden kontakt med den frigivne under en lång tid i fängelset kan vara ett ovärderligt stöd under den första tiden i frihet. Eftersom det tar tid att bygga upp ett förtroende är det viktigt att främja kontinuitet i uppdraget och att lekmanövervakarens uppdrag efter övervakningsåret ev. kan "omvandlas" till ett uppdrag som kontakt- eller stödperson istället. Övervakarens/kontaktpersonens uppgifter och insatser skall ses som ett komplement till tjänstemannens - inte som något ställföreträdande eller konkurrerande.

Alla intagna i fängelse har en vårdare som är kontaktman. Anstalten kan ge uppgift på vem denna är. Det går också bra att kontakta kriminalvårdsinspektören, som är chef för den del av anstalten där klienten befinner sig. Kriminalvårdens frivård på den ort dit klienten skall frigges har också uppgifter om klienten och utgör samverkanspart till olika huvudmän på frigivningsorten.

Samverkan mellan Kriminalvården och socialtjänsten vid frigivning från fängelse

Inledning

Kriminalvården verkställer domar till fängelse, samhällstjänst och skyddstillsyn, har hand om verksamheten på häktena samt gör personutredningar inför domstolsförhandlingen.

Det övergripande målet med verksamheten är att förhindra återfall i brott. Kriminalvården är i detta arbete beroende av andra myndigheter, organisationer och enskilda. Den dömda måste också själv ta ansvar för sin situation.

Gällande lagstiftning

Verkställigheten i anstalt styrs av lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt. Regler om kriminalvård i frihet återfinns i Brottsbalkens kapitel 26 och 28.

Vid de flesta fängelsedomar sker villkorlig frigivning efter två tredjedelar av utdömd strafftid. Den villkorligt frigivna kan ställas under övervakning under vanligtvis ett år. Frivården, organisationen för kriminalvård i frihet, tar beslut om och handlägger ärenden om övervakning. Övervakaren kan vara lekman eller tjänsteman inom frivården. Efter övervakningstidens slut kan lekmanövervakaren vid behov fortsätta som kontaktperson inom socialtjänsten. Personer som inte har övervakning frigges utan frivårdens medverkan.

Genom en bestämmelse i lagen om kriminalvård i anstalt understryks det ansvar för kriminalvårdens klienter som åvilar även andra samhällsorgan än kriminalvården. I förarbetena slogs fast att den så kallade normaliseringsprincipen skulle gälla. Den innebär att kriminalvårdens klienter otvivelaktigt har samma rätt till samhällets stöd och hjälp som andra medborgare. Det finns en uppenbar skyldighet också för andra samhällsorgan att vara aktiva till förmån för kriminalvårdens klienter.

Kriminalvårdens utvecklingsarbete

Inom kriminalvården pågår en uppbyggnad av en helt ny programverksamhet, baserad på vetenskapligt beprövade metoder. Dessutom sker stora satsningar på att införa ASI/-MAPS, som är ett system för dokumentation, behovsinventering, planering och uppföljning. Samtidigt prövas en intervjueteknik som kallas Motivational Interviewing. Metoden skall hjälpa till att bygga upp motivation till förändring, locka fram självmotiverande uttalanden och att handskas med klienternas psykologiska motstånd till att vilja förändra sitt liv.

Verkställighetsplanering

Kriminalvården har infört nya arbetsmetoder med grundliga utredningar och en individuell planering som ställer större krav på den dömdes delaktighet, på systematiska risk- och behovsanalyser, mål, delmål och uppföljning. När klienten börjar verkställa kriminalvårdspåföljd (fängelse eller frivård) upprättas verkställighetsplanen. Detta sker i samråd med kriminalvårdens berörda enheter. Ytterligare personer som efter behov bör delta

i planeringen är exempelvis företrädare för socialtjänsten, arbetsförmedlingen och andra berörda myndigheter, vårdgivare, frivilligorganisationer och personer ur klientens nätverk. Av planeringen skall framgå ansvarsfördelning för de olika insatserna, vem eller vilka, som skall fatta beslut inom ramen för planen och helt eller delvis ta ansvar för genomförandet och uppföljningen.

Från anstalt till frihet

Ett nytt lagrum i lagen om kriminalvård i anstalt ställer större krav på frigivningsförberedelser. 2001 startade en treårig försöksverksamhet med mer strukturerade och planerade frigivningar i samarbete med berörda myndigheter, organisationer och enskilda. Detta innebär också möjlighet att slussa ut intagna med strafftider på två år eller mer med hjälp av elektronisk kontroll (IÖVutsluss). Detta ställer krav på vårdkedjor dels inom kriminalvården, dels genom planeringssamverkan med andra myndigheter och vårdgivare. Om möjlighet finns skall placering ske utanför anstalten till behandlingshem eller familjehem för att fortsätta den inledda behandlingen. Det finns också möjlighet att vistas utanför anstalten under arbetstid för arbete, studier eller behandling (frigång).

Utslussningen börjar i ett tidigt skede

En lyckad frigivning förutsätter att det har skett en bearbetning av bakomliggande social problematik samt kriminella attityder och värderingar utifrån en inventering av den dömdes behov och förutsättningar. Åtgärderna skall redan från början sikta mot frigivningen. Vidare krävs aktiva insatser både utom och inom anstalt för att förhindra återfall i brott samt en medveten, praktisk behovsinventering med utgångspunkt från den dömda och hans behov. Bland annat är det viktigt att uppmärksamma sysselsättnings- och bostadsfrågan, som i många fall är avgörande för en lyckad frigivning. Fler intagna i anstalt bör kunna behålla sin bostad om fängelsevistelsen är någorlunda begränsad. En övervakares insatser kan vara mycket hjälpfulla inför frigivningen. Därför skall övervakare tillsättas så tidigt som möjligt under anstaltsvistelsen.

Kostnader vid placering utanför kriminalvården under strafftiden

Kriminalvården svarar för de kostnader som uppstår vid vård utom anstalt till och med dagen för villkorlig frigivning. Exempel på sådan vård är placering i behandlingshem eller familjehem enligt 34 § lagen om kriminalvård i anstalt eller utslussning med elektronisk kontroll (IÖVutsluss). För att en placering enligt 34 § skall kunna inledas under anstaltstiden krävs dock en förbindelse om att kommunen står för eventuella vårdkostnader efter den tidpunkt då kriminalvårdens kostnadsansvar upphör. Det är folkbokföringskommunen som är ansvarig enligt 16kap 2 § socialtjänstlagen .